

ZEKATIN ÖNEMİ VE FAZİLETİ

Mustafa GÜNEY

I- Konunun Plânı

- A. İnfak, Sadaka Ve Zekat Kavramı
- B. Zekatın Dindeki Yeri, Önemi ve Fazileti
- C. Zekat Vermeyenlerin Durumu
- D. Zekatın Fert Açısından Değerlendirilmesi
 - a. Zekatın Veren Birey Üzerindeki Etkileri
 - b. Zekatın Alan Birey Üzerindeki Etkileri
- E. Zekatın Toplum Açısından Değerlendirilmesi
- F. Zekatın Çözümlediği Problemler

II- Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya infak, zekat ve sadaka kavramlarının sözlük ve terim anlamları ve kapsamaları kısaca açıklanarak başlanılabilir. Daha sonra zekatın İslam Dini'ndeki yeri, önemi, fazileti; zekat vermeyenlerin ahirette karşılaşacakları durumlar ile sorumlulukları ve kayıpları Kur'an-ı Kerim ve hadislerden örnekler verilerek ele alınır.

Zekatın Allah'ın rızasını kazandıran, kişide malın araç olmaktan çıkarak amaç haline gelmesini önleyen, insanda başkalarını düşünme, merhamet ve iyilik duygularını geliştiren ve toplumsal barışı sağlayan bir ibadet olduğu belirtilir. Bu bağlamda zekatın kişiyi cimrilik hastalığından koruyacağı, kalbi dünya sevgisinden uzaklaştıracağı, zekat veren ve zekat verilen kişiler arasından sevgi bağlarının kuvvetlenmesine vesile olacağı, böylece arzulanan sosyal barış ve toplumsal kaynaşma ortamının oluşacağı üzerinde durulur. Zekatın, bireyin Allah'ın ahlakı ile ahlaklanmasını sağlayacağı, bireyi alan el değil veren el olma yüceliğine ulaştıracağı anlatılır.

Ayrıca zekatın malın temizlenmesine ve artmasına katkıda bulunacağı, toplumda iktisadi hayatın canlanmasını, milli manevi değerlerin korumasını sağlayacağı, fakirlik, yoksulluk, dilencilik, sosyal çatışma ve umumi afetlerin doğurduğu problemlerin çözülmesinde en etkin rolü oynayacağı hususları üzerinde de durulur.

İslâm'ın, yoksula yardımını kişinin isteğine bırakmadığı, zengin olan herkesin zekat vermesini zorunlu kıldığı; topluma denge, huzur, dayanışma

güven ve mutluluk getirebilmesi için müslümanlara düşen görevin zekatı ödemek ona işlerlik kazandırmak olduğu vurgulanır.

III- Konunun Özet Sunumu

İnfak, dinî bir terim olarak, Allah'ın hoşnutluğunu kazanma amacıyla kişinin kendi servetinden harcamada bulunması, ihtiyaç sahiplerine aynî ve nakdî yardım etmesi demektir.

Bu yönüyle infak, hem farz olan zekâtı hem de gönüllü olarak yapılan her çeşit hayrı içerir. İnsanın sahip olduğu servetin gerçek sahibi Allah'tır. O'nun emanet olarak verdiği bu servetten başkalarına vermek gerekir.¹

Kur'an'da Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olan müttaki mü'minlerin özellikleri sayılırken bunlar arasında infâk da zikredilmiştir.²

Sadaka ise Allâh Teâlâ'nın rızasını kazanmak niyetiyle, karşılıksız olarak fakir ve muhtaçlara yardım etme, iyilik ve ihsanda bulunma demektir. Hem bedeni ve hem de mali olabilir. Farz, vacip ve mendub şeklinde taksim edilebilir. Zekât ve zaruret derecesinde ihtiyaç içerisinde bulunan kimseye yardım etmek farz, sadaka-i fitır vacip ve diğerleri ise menduptur.

Hz. Peygamber sadaka ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur: “Güneşin doğduğu her yeni günde kişiye, her bir mafsalı için bir sadaka vermesi gerekir. İki kişi arasında adâlet yapman bir sadakadır. Kişiye hayvanını yüklerken yardım etmen bir sadakadır. Güzel söz sadakadır, namaza gitmek üzere attığın her adım sadakadır. Yoldan rahatsız edici bir şeyi kaldırıp atman sadakadır.”³

Sözlükte artma, çoğalma, temizlik, bereket, iyi hal ve övgü anlamlarına gelen zekât, dinî bir terim olarak, belirli bir malın bir kısmının Allâh rızası için muayyen kişilere verilmesi demektir.

Zekat, İslâm'ın beş temel esasından biri olup, hicretin ikinci yılında Medine'de farz kılınmıştır. Zekat,İslam'ın beş şartından biridir.Mal ile yapılan bir ibadet,iktisadi ve sosyal yönleri bulunan bir müessesedir.

Bu kadar önemli olduğu içindir ki Kur'an-ı Kerim'de zekat defalarca ve hemen namaz kılınmaz ifadesi arkasından anılıp emredilmiş, hadis kitaplarında müstakil birer bölüm konusu olmuş, fıkıh kitaplarının ibadete ayrılan kısımlarında geniş bir bölüm olarak yerini almıştır. İslam

1 Nûr, 24/33.

2 Bakara, 2/2-3.

3 Buhârî, Sahih, Cihâd, 72, (III, 224); Müslim, Müsâfirûn, 84, (I, 499)

alimleri tarafından yazılan pek çok kitaba konu olmuş hatta müstakil zekat kitapları yazılmıştır.

Zekat en güzel yardımlaşma müessesesidir. Yüce dinimiz İslam birlik ve beraberliğe, sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya çok büyük önem vermektedir. Zenginlere zekat yükümlülüğü getirmekle de bu yardımlaşmayı sistemleştirmiştir. Zengin her yıl malının bir bölümünü yoksullara vererek hem Allah'a karşı kulluk görevini yerine getirecek ve hem de toplumda zengin-fakir kaynaşmasına, sevgi ve saygı ortamının oluşmasına katkıda bulunacaktır.

IV- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ۚ عَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

“Namazı dosdoğru kılın, zekatı verin, Resüle itaat edin ki size merhamet edilsin”.⁴

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ وَاللَّهُ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

“Allah’ın kendilerine lütfundan verdiği nimetlerde cimrilik edenler, bunun, kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Hayır! O kendileri için bir şerdir. Cimrilik ettikleri şey kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah’ındır. Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır”.⁵

Konu ile ilgili faydalanılabilecek diğer ayetler ise şunlardır: Bakara, 2/1-3, 43, 110, 277; Nisa, 4/162; Mâide, 5/55; Âraf, 7/156; Tevbe, 9/5-11, 18, 71; Hac, 22/41, 78; Mü’minûn, 23/1-4; Neml, 27/1-3; Rum, 30/39; Lokman, 31/1-4; Ahzab, 33/33; Fussilet, 41/6-7; Mücadele, 58/13; Meâric, 70/19-25; Müzzemmil, 73/20; Beyyineh, 98/5.

V- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالْحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ .

4 Nur, 24/56

5 Âl-i İmran, 3/180

"İslâm dini beş esas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resulü olduğuna şehâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hacca gitmek ve ramazan orucunu tutmak".⁶

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ . رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ أَعْرَابِيًّا، أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمَلْتُهُ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ. قَالَ " تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ، وَتُؤَدِّي الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ ". قَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا. فَلَمَّا وَلَّى قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا "

Ebû Hüreyre (r.a.)den rivayet edildiğine göre (Bir gün) Nebî salla'llâhu aleyhi ve sellem'e bir A'râbî geldi. Ve: - Yâ Resûla'llâh, beni bir ibâdete delâlet buyursanız ki, ben onu işleyince Cennet'e girebileyim, demişti. Resûlullâh salla'llâhu aleyhi ve sellem: - Allâh'a ibâdet edersin, ve Allâh'a hiç bir şeyi şerik kılmazsın, farz olan namazı kılar, farz olan zekâtı verir ve Ramazan orucunu tutarsın! buyurdu. A'râbî (kemâl-i safvetle): - Hayâtım yed-i kudretinde olan Allâh'a yemîn ederim ki ben, sizden işittiğim bu ibâdetler üzerine hiç bir ibâdet ziyâde etmem, deyip de müteâkiben dönüp gidince, Nebî salla'llâhu aleyhi ve sellem: - Kim ki, ehli Cennet'ten bir adam görüp mesrûr olmak isterse, şu temiz sîmâyâ baksın!, buyurdu⁷.

بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ. فَقَالَ: إِنَّكَ تَقْدُمُ عَلَى قَوْمٍ أَهْلِ كِتَابٍ فَلْيَكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ عِبَادَةُ اللَّهِ تَعَالَى، فَإِذَا عَرَفُوا اللَّهَ تَعَالَى فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ عَلَيْهِمْ زَكَاةً تُؤْخَذُ مِنْ أَعْيَانِهِمْ وَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَخُذْ مِنْهُمْ وَتَوَقَّ كَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ

Resûlullah (s.a.v.) Muâz (r.a.)'ı Yemen'e gönderdi. (Giderken) ona dedi ki:

"Sen EhI-i Kitap bir kavme gidiyorsun. Onları davet edeceğin ilk şey Allah'a ibâdet olsun. Allah'ı tanıdılar mı, kendilerine Allah'ın zekâtı farz kılmış olduğunu, zenginlerinden alınıp fakirlerine dağıtılacağını onlara

6 Buhârî, Sahih, İmân, 2. (I, 8); Müslim, İmân, 19-22. (I, 45)

7 Buhârî, Sahih, Zekât, 1. (II, 109); Müslim, İmân, 4. (I, 43)

haber ver. Onlar buna da ittaat ederlerse kendilerinden zekatı alI. Zekat alırken halkın (nazarlarında) kıymetli olan mallarından sakın.”⁸

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ صَاحِبِ إِبِلٍ وَ لَا بَقْرٍ وَ لَا غَنَمٍ لَا يُؤَدِّي حَقَّ اللَّهِ تَعَالَى فِيهَا إِلَّا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُ مَنْ كَانَتْ وَأُقْعِدَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ تَسْتَنُّ عَلَيْهِ بِقَوَائِمِهَا وَأَخْفَافِهَا وَتَنْطِحُهُ بِقُرُونِهَا وَتَطْوُهُ بِأُظْلَافِهَا لَيْسَ فِيهَا جَمَاءٌ وَ لَا مُنْكَسِرٌ قَرْنُهَا كُلَّمَا مَرَّتْ عَلَيْهِ أُخْرَاهَا عَادَتْ عَلَيْهِ أَوْلَاهَا حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْخَلْقِ. وَ لَا صَاحِبِ كَنْزٍ لَا يَفْعَلُ فِيهِ حَقَّهُ إِلَّا جَاءَ كَنْزُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَفْرَعٌ يَتَّبِعُهُ فَاتِحًا فَاهُ فَإِذَا أَتَاهُ فَرَّ مِنْهُ فَيُنَادِيهِ: خُذْ كَنْزَكَ الَّذِي خَبَّأْتَهُ فَأَنَا عَنْهُ غَنِيٌّ. فَإِذَا رَأَى أَنَّهُ لَا بُدَّ لَهُ مِنْهُ سَلَكَ يَدَهُ فِي فِيهِ فَيَقْضُمُهَا قَضْمَ الْفَحْلِ.

Resülullah (s.a.v.) buyurdular ki: "Deve, sığır veya davar sâhibi olup da, bunlardaki Allah'ın hakkını eda etmeyen herkese Kıyamet günü, bu mallar, olduğundan daha çok ve mümkün olduğunca iri ve şişman olarak gelecektir. Adam, onlar için, düz ve geniş bir yere oturtulacak, hayvanlar bacaları ve tabanlarıyla onun üzerinden geçecekler. Geçiş sırasında boynuzlarıyla tosluyacaklar ve ayaklarıyla ezecekler. İçlerinde boynuzsuz veya boynuzu kırık biri bulunmayacak. Bu şekilde sonuncusu da onun üzerinden geçince, birincisi aynı geçişe tekrar başlayacak. Mahlûkatın hesabı tamamlanıp hüküm verilinceye kadar bu hâl devam edecek.

Keza "kenz', (hazine) sâhip olup da ondaki (Allah'ın) hakkını ödemeyen herkese, Kıyamet günü hazinesi, dazlak başlı bir yılan olarak gelecek, ağzını açıp peşine düşecektir. Yılan yaklaştıkça adam ondan kaçacak. Sonunda yılan ona:

"Gizlediğin hazineni al! Ben ondan müstağniyim!" diye bağıırır. Adam, neticede yilandan kaçma çaresinin olmadığını anlayınca, elini ağzına sokar. Yılan da onu, aygırın (alafi) kemirmesi gibi kemiriverecek".⁹

VI- Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

1. D.İ.B.Yayını, Kur'an Yolu, I-IV, İlgili ayetlerin tefsiri.

8 Buhâri, Sahih, Zekât, 1, 42. (II, 108,125); Müslim, İmân, 7. (I, 51)

9 Buhâri, Sahih, Zekât, 3. (II/110); Müslim, Zekât, 6. (I, 680-685)

2. Prof. Dr. M.Yaşar Kandemir, Prof. Dr. İsmail L. Çakan, Doç Dr. Raşit Küçük, Riyazü's-Salihîn Peygamber Efendimizden Hayat Ölçüleri, II/398-408, Erkam Yayınları, İstanbul 1997

3. Canan, Prof. Dr. İbrahim, Kütüb-i Sitte Muh. Terc. Ve Şerhi, VII, 319-434, Akçağ Yayınları, Ankara 1987.

4. TDV, İSAM, İlmihal, I, 419-510.